

Nr 1029

Av herrar Dockered och Elmstedt, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 4, angående utbildningens organisation vid filosofisk fakultet m. m.

Det förslag till ändring av utbildningens organisation vid de filosofiska fakulteterna som framlägges i proposition nr 4 syftar bl. a. till en bättre ämnesutbildning för blivande lärare. Den föreslagna studiegången, som i princip blir mera målinriktad än tidigare, kommer säkerligen i många avseenden att innebära förbättringar. Beträffande vissa moment föreligger risk för en motsatt utveckling. Det som här i första hand åsyftas är behovet av hälsofostran och miljövårdsfostran.

Hälsofostran. Omhändertagandet av fysiskt och mentalt sjuka är en viktig samhällelig angelägenhet. Vårt sjukvårdsväsen har hög standard även vid internationella jämförelser. Ingen kan dock förneka att resurserna är otillräckliga i förhållande till behoven. Många åldringar får alltför länge vänta på vård, många ungdomar, skadade t. ex. av alkohol och narkotika, får vård i så sent skede att rehabilitering är svår eller omöjlig o. s. v.

För att på lång sikt nå önskvärda resultat borde möjligheterna till en hälsovårdsupplysning utnyttjas bättre. Saklig information t. ex. om behovet av fysisk aktivitet, om kost och hälsa, om arbetslivets hygien (ergonomi), om effekterna av alkohol, narkotika och tobak, om verkan av buller och andra stressfaktorer borde garanteras varje elev i morgondagens skola.

Dessa frågor har ett flertal gånger varit föremål för uppmärksamhet i riksdagen. Behovet av ökad forskning och undervisning i näringslära är påvisat. Utredning om »blandad medicinsk och naturvetenskaplig utbildning» pågår. Alkoholpolitiska utredningen har tagit olika initiativ för att framdeles få bättre undervisning om beroendeframkallande gifter. Undervisningen om samlevnadsfrågor är under utredning.

Det tycks i stort råda enighet om att här nämnda moment och ett flertal andra, som rör människans fysiska och mentala hälsa, är av stor betydelse i skolundervisningen. Givetvis måste berörda lärare ha en ändamålsenlig utbildning för att undervisningen skall kunna ge önskad utdelning för eleverna.

Universitetskanslersämbetets arbetsgrupp för fasta studiegångar har gjort försök att inom ramen för sina direktiv tillgodose dessa krav. I grundkursen för ämnet biologi finns ca 50 timmar anslagna till s. k. medicinsk orientering. Att 50 timmar är litet inses lätt t. ex. med tanke på att APU anser att 30 timmar bör anslås till undervisning om alkohol, narkotika och tobak.

I UKA:s förslag finns dock en möjlighet till fördjupning. Det är en kurs i medicinsk orientering, som tillsammans med etologi kan läsas tredje universitetsåret eller i tredje avdelningen, som enligt propositionen skall bestå av valfria studiekurser. Tveklöst skulle *medicinsk orientering* utformad på rätt sätt vara av utomordentligt stort värde för den blivande biologiläraren. Det är dock stor risk att denna kurs inte kommer att i önskvärd omfattning utnyttjas. Det tycks också vara stor risk att den av UKAS föreslagna kursen i *naturvård* eller *miljövård* kommer att gå samma öde till mötes hur angelägen den än är — om inte särskilda åtgärder vidtages.

Miljövårdsfostran. Jordens befolkning uppgår nu till ca 3 500 miljoner människor av vilka större delen har svårigheter att tillgodose livsnödvändiga behov av icke hälsovådligt vatten och lämplig föda i tillräcklig mängd.

Av FN gjorda beräkningar tyder på att jorden om ca 30 år kommer att ha ytterligare 3 500 miljoner att försörja. Vilka ansträngningar som än göres för att bromsa befolkningsökningen, kommer åtgärder som går ut på att på bästa sätt hushålla med och tillgodogöra sig vår planets naturresurser ständigt att vara angelägna och aktuella problem. Förutom det nukleära hotet kommer nämnda folkökning ställd i relation till vår jords resurser att skapa en svårbemästrad problematik för den generation som i dag fostras i våra skolor och som senare har att överta ansvaret för vad som skall göras i en alltmer internationaliserad värld.

Frågor som rör familjeplanering kommer att få allt högre angelägenhetsgrad. Så är också fallet med sådant stoff som går ut på att skapa en grundförståelse för människan i hennes miljö, som biologisk och social varsel. Vissa experter anser att människan håller på att rycka undan förutsättningarna för sin egen existens inom en snar framtid.

I *vårt land* finns det förvisso möjligheter att forma människors livsmiljö på ett sätt som ger förutsättningar för hälsa och trivsel. Dock blir det i det urbaniserade samhället allt svårare att tillgodose behovet av ren luft.

Om utvecklingen inte skall fortsätta som hittills med ökande förstöring av luft, vatten m. m., med ökande förgiftning, ökande bullerproblem etc. måste kraftfulla åtgärder vidtagas av myndigheterna — de centrala såväl som de lokala. I dag gäller frågan om hur vi skall kunna fungera på bästa sätt psykiskt och fysiskt. I morgon kan det gälla frågan om vad som är att göra för att biologiskt kunna överleva.

Första steget mot en utveckling i önskvärd riktning är *kunskap* om fakta, resulterande i attityder och åtgärder som kan leda till en för människorna allt bättre anpassad miljö. Det finns olika vägar att gå för att få en sådan utveckling.

Snabba och ändamålsenliga åtgärder är önskvärda och nödvändiga inom miljövårdssektorn. I ett demokratiskt samhälle krävs en bred upplysning

om motiven bakom myndigheternas ingripanden. Genom skolan nås *alla*. En skola i takt med tiden bör ha en naturorientering och en samhällsorientering som är genomsyrad av tanken att skapa en i djupaste mening människovänlig miljö.

Ett oeftergivligt villkor för god utbildning i hälso- och miljöfrågor är givetvis en till behoven avpassad lärarutbildning. I det föränderliga samhället är det nödvändigt med kontinuerlig fortbildning. Vad beträffar *h u m a n b i o l o g i* med miljövard föreligger ett ackumulerat behov av adekvat undervisning. Alltför länge har lärare i biologi fått sin ämnesutbildning främst i botanik och zoologi trots att de varit skyldiga att undervisa även om människan.

Hälsofostran genom kunskapsmeddelelse är en naturlig uppgift i första hand för biologiläraren. Miljöwardsfostran i skolan blir en uppgift för flera kategorier av lärare — inom ämnena naturkunskap, geografi, samhällskunskap, kemi, fysik och biologi. Att ett flertal kategorier lärare bör bidra till en god miljöwardsfostran får inte bli ett skäl till att *ingen* lärarkategori får naturwards-miljöwardsutbildning.

Den av UKAS föreslagna kursen i *n a t u r v å r d* omfattande 10 poäng och förlagd till andra biologiåret skulle kunna fylla en viktig uppgift. En lärare som genomgått denna kurs skulle kunna ge viktiga bidrag till en *samordnad* undervisning i moment med miljövard som centralt motiv.

Att i praktiken tillgodose behovet av välutbildade biologilärare och lärare kompetenta att undervisa i ämnet naturkunskap på gymnasieskolan tycks vara svårt.

I propositionen — s. 7 — säges att skolämnet biologi innefattar kurser från de nuvarande ämnena botanik, genetik, limnologi, mikrobiologi och zoologi. Att inom en ram på 40 veckor pressa in ett stoff som f. n. tar betydligt längre tid synes vara en omöjlig uppgift, i synnerhet som man vill ha *ökat* utrymme för stoff som rör människa och miljö.

Av remissvar som refereras i propositionen — t. ex. på s. 47—49 — framgår att, förutom svenska, biologi och i viss mån samhällskunskap varit ämnen som vållat svårigheter att tillfredsställande utforma inom 40-veckorsramen. Ett flertal remissinstanser kräver minst 60 poängs grundutbildning i biologi för lärare i såväl grundskola som gymnasieskola.

Utbildningslinje 3 — s. 69 — bjuder icke en tillfredsställande lösning på ovan anförda problem. 40 poäng i kemi är ett villkor för att läsa grundkursen på 40 poäng i biologi. *Formellt* ger grundkursen i biologi kompetens för undervisning i ämnet t. o. m. i gymnasieskolan.

Teoretiskt ges den studerande möjlighet till fördjupning i bl. a. biologi i tredje avdelningen. I praktiken kommer väl sannolikt de flesta att under tredje året välja att studera för 20 poäng i fysik och 20 poäng i geografi och därmed förvärva kompetens att i såväl grundskola som gymnasieskola un-

dervisa i kemi, biologi och naturkunskap. Att en sådan kompetens kan erhållas utan verklig utbildning i de väsentliga moment som ovan beskrivits verkar inte rimligt.

Med hänvisning till ovan anförda hemställes,

att riksdagen vid sin behandling av proposition nr 4 i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte uttala att blivande lärare i biologi skulle tillförsäkras en ämnesutbildning som ger dem möjligheter att meddela undervisning i hälso- och miljövärd enligt i motionen anförda riktlinjer.

Stockholm den 7 februari 1969

Robert Dockered (cp)

Claes Elmstedt (cp)
